

SANT JOAN
DE LES ABADESSES
DESAPAREGUT



Marcel Miquel i Fageda

SANT JOAN

DE LES ABADESSES

DESAPAREGUT

 efadós®

 AJUNTAMENT DE
LA BARONAL VILA
DE SANT JOAN DE
LES ABADESSES

SANT JOAN DE LES ABADESSES DESAPAREGUT

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: febrer del 2020

© dels textos: Marcel Miquel i Fageda

© del pròleg: Jordi Vilarrodà

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció Catalunya Desapareguda: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial Les Torrenteres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original, disseny i fotocomposició:

Editorial Efadós

Amb la col·laboració:

Ajuntament de Sant Joan de les Abadesses
Arxiu Històric Municipal de Sant Joan de les Abadesses
Arxiu del Monestir de Sant Joan de les Abadesses

Amb el suport:



Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de portada:

A. T. V. (Ed.) / Col·lecció Ramon Massós

Fotografia de la portadella:

Autor desconegut / Fons Família Roca-Canal

Acrònims:

AFCEC (Arxiu del Centre Excursionista de Catalunya)

AHMSJA (Arxiu Històric Municipal de Sant Joan
de les Abadesses)

AMSJA (Arxiu del Monestir de Sant
Joan de les Abadesses)

CRDI (Centre de Recerca i Difusió de la
Imatge - Col·lecció Ajuntament de Girona)

INSPAI (Centre de la Imatge de la Diputació de Girona)

ISBN 978-84-17432-79-9

DL B-6227-2020

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb
l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per
la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment
d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de
Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

Un Sant Joan desaparegut

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

L'encís d'un cop d'ull al passat

Pàg. 12

LA VILA VELLA

Un poble nascut a redós del monestir

Pàg. 64

L'EIXAMPLE

La forja d'una vila moderna

Pàg. 122

L'ESTACIÓ, EL ROSER, LES COLÒNIES I ELS DISSEMINATS

Entre dos mons: la industrialització i el món rural

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

UN SANT JOAN DESAPAREGUT

Jordi Vilarrodà, periodista

La història d'un poble es construeix amb l'acumulació de fets que se sobreposen els uns als altres com capes de sediments. Queda a la vista la darrera, la del nostre temps, i ens pensem que és la perdurable. Llibres com aquest, però, ens mostren l'evolució imperceptible però constant que succeeix en un període relativament breu de temps, en aquest cas el que comença amb la invenció i posterior popularització de la fotografia. Compatat i debatut, poc més d'una centúria.

Sant Joan és una vila d'arrel mil·lenària que, en acabar el segle XIX, viu de cop i volta la revolució industrial –les fàbriques, les mines, l'arribada del tren– però que gairebé al mateix temps va adquirint consciència del valor del seu passat, amb el monestir com a símbol destacat. «M'exalta el nou i m'enamora el vell», deia el poeta.

Les fotografies de *Sant Joan de les Abadesses desaparegut* constitueixen un document extraordinari d'aquest camí que es va dibuixar al llarg del convuls segle XX. Hi transitàvem, els santjoanins, ensopegant amb els mateixos sotracos que tot el país –no som una excepció– però amb una particular voluntat que les noves capes de la

història no esborressin les anteriors. Som monestir i som indústria, la Vila Vella i el nou eixample, el pont Vell i el pont Nou. I, sobretot, som la gent del poble: la dels actes oficials i les processons, la dels aplecs i les tornabodes, la de les sardanes i els jocs de cucanya, la de la feina de cada dia a la fàbrica o a pagès i la que es muda per veure el Ball dels Pabordes el dia de la Festa Major. Tot això ens ha fet com som i no hi ha res millor que un llibre que parteix del poder evocador de la imatge perquè ens ho mostri en un magnífic mosaic. Assumint tot el nostre passat, encarem ara el futur, ja que el segle XXI ens posa davant de nous reptes, tan canviants o més que els de fa cent anys, quan els nostres avantpassats descobriren una nova manera de mirar el món a través de l'objectiu de les càmeres.



AUTOR: DESCONEGUT / Col·lecció RAMON MASSÓS

Introducció

L'ENCÍS D'UN COP D'ULL AL PASSAT

Marcel Miquel i Fageda

El temps passa inexorablement i l'activitat humana no s'atura, tot modelant els paisatges, molt especialment els urbans. Posar-nos davant d'una fotografia antiga ens transporta al punt just de com era aquell espai fa unes dècades. En algun cas veurem que alguns edificis han desaparegut, fent honor al títol d'aquesta col·lecció; en d'altres, potser només s'han transformat, conservant l'aire del lloc; o en algun altre ens semblarà que tot ha canviat ben poc, com si el temps s'hi hagués aturat, tot i que uns personatges vestits a l'antiga ens recordaran que tot passa i que aquelles persones potser ja no hi són.

El cas de Sant Joan de les Abadesses no és una excepció. Afortunadament, la vila conserva un important patrimoni artístic, però ha hagut de ser objecte d'importantes restauracions i reconstruccions. Les fotografies ens ajuden a comprendre, per exemple, com era el monestir a principis del segle xx, amb un aspecte ben diferent de l'actual després de dues campanyes de restauració.

Aquest llibre és, de fet, una conseqüència de *L'Abans: Recull gràfic de Sant Joan de les Abadesses (1868-1976)*, un projecte que va permetre recollir un importantíssim fons de fotografies extretes majoritàriament d'àlbums familiars i de fotògrafs de la vila, complementades amb algunes fotografies procedents d'arxius. Malgrat que en aquell vo-



L. ROISIN (ED.) / FONS MARCEL MIQUEL FAGEDA

TORNABODA

A la pàgina del pròleg, grups de santjoanins celebren a les primeres dècades del segle XX la tornaboda a la font del Covilar, que té lloc el dimarts, el darrer dia de la Festa Major.

EL PASSEIG

A la pàgina anterior, una postal de finals de la dècada dels vint amb una vista del passeig del Comte Guifré. A l'esquerra de la imatge, el cafè anomenat popularment *can Faluga*.

ADEU A LA VILA

En aquesta pàgina, un automòbil circula en direcció a Ripoll cap al 1916. Al fons de la imatge es veu el pont Nou en construcció, del qual tot just s'havien aixecat algunes pilastres.



IGNASI CANALS I TARRATS / AFCEC

luminós llibre hi van tenir cabuda quasi mil imatges, en quedaren més de cinc mil per publicar. A més, amb posterioritat a la seva publicació, ingressà a l'Arxiu Municipal el fons de la col·lecció Josep Picola, amb una important quantitat de fotografies. Tot aquest material ha permès publicar aquest llibre amb imatges d'una gran qualitat, moltes d'elles inèdites en la bibliografia local. Els fotògrafs més representats són, és clar, els que exercien a la vila i a la comarca, però, com que es tracta d'una vila amb un cert atractiu turístic, també hi trobem fotògrafs de fora que retraten els monuments pel seu valor patrimonial, per fer-ne postals o per captar algun esdeveniment important. Finalment, un darrer grup són els aficionats, que, a partir de la popularització de les càmeres, també forneixen els àlbums familiars.

Sant Joan de les Abadesses desaparegut està estructurat com un recorregut per la vila. Comencem el nostre viatge visitant la Vila Vella, aturant-nos especialment en els monuments més importants i en edificis singulars. L'itinerari continua per l'exemple fora muralla, passant

tant pel barri més antic, d'origen medieval, al voltant de l'església de Sant Pol, com per la urbanització progressiva del pla a partir de les darreres dècades del segle XIX ocupant les terres de conreu. Tot seguit creuem els ponts que travessen el riu Ter i ens entretenim en dos barris que hi han crescut: el de l'Estació, que es començà a formar arran de l'arribada del ferrocarril l'any 1880, i el del Roser. Per acabar, donarem també unes pinzellades de les colònies industrials, ermites i fonts, i d'alguns masos que es troben disseminats pel terme municipal.

Òbviament, les imatges no ens mostren solament pedres i edificis. A places i carrers sempre hi ha hagut vida, i, per tant, hi veurem festes populars i familiars, i gent treballant, comprant, celebrant o passejant: santjoanins i santjoanines de diverses èpoques amb maneres de fer, de pensar i de vestir allunyades de les actuals, però que suposen la continuïtat del poble i de festivitats pròpies que encara celebrem. El Sant Joan d'avui no seria el que és sense aquesta gent, sense aquest fil, tènue però resistent, que ens relliga a aquestes generacions que ens han precedit.

LA VILA VELLA

Un poble nascut a redós del monestir

La vila de Sant Joan de les Abadesses té el seu origen en el monestir benedictí femení fundat per Guifré el Pelós l'any 887, del qual fou primera abadessa la seva filla Emma. Aquest monestir quedà extingit l'any 1017 i, després de diverses turbulències, passà a ser regentat per monjos agustinians. A principis del segle XIII, al voltant de la plaça Major, en els terrenys anomenats *del Vinyal*, s'ordenà una vila basada en carrers rectilinis. Amb l'augment de la població al llarg dels segles, molts patis i horts es convertiren en edificis. El traçat original s'ha conservat en línies generals, tot i que en les darreres dècades s'han esponjat alguns espais per tal de fer-lo més habitable. Es conserva encara algun llenç, torres i restes de les muralles que l'envoltaven. L'aspecte del monument més important també va variar, ja que el monestir del segle XIII fou objecte de diverses restauracions durant el segle XX. També és destacat el Palau de l'Abadia, antiga residència dels abats.

JESÚS MAURI / Fons MARCEL MIQUEL FAGEDA





L. ROISIN (ED.) / Fons JORDI CASANOVA ROCA

VILA VELLA

A la pàgina anterior, una vista de la Vila Vella entre el 1905 i el 1912. S'hi aprecia la densitat d'edificació. En primer pla es veu una antiga torre de la muralla anomenada *d'en Viure*, actualment desapareguda. Hi destaquen també el monestir i el Palau de l'Abadia.

L'ARÇAMALA

Aquesta riera desemboca al riu Ter després de formar uns meandres que envolten la Vila Vella i que li feien de defensa natural. A la pàgina del costat, una vista dels anys vint al seu pas per les muralles i la font d'en Roca, un lloc anomenat *el Triquet*. En aquesta pàgina, Josep Blay passeja una noia en barca l'any 1949 aproximadament en el mateix indret.



EUDALD ESTEVE / Fons EUDALD ESTEVE CUBÍ